

(מג)

דברי תורה בשמחת נישואין

על מה סומכים בחתונות בזמן הזה שלא אומרים דברי תורה בסעודה כלל, הלא אמרו חז"ל דכל שולחן שאין אומרים עליו ד"ת כאילו אכלו מזבחי מתים (אבות פ"ג מ"ג).

תשובה: בשביל שמצוי ע"ה שיקפידו^{מב}.

ענפי חיים

ד"ת, אך מאידך חומרת 'כאילו אכילו מזבחי מתים' אולי לא יהא דל"ש כן על סעודת מצוה, וצ"ע].

וע"ע במש"כ הרשב"ץ במגן אבות (אבות שם): 'ומכאן נהגו לדרוש בסעודת חתן קודם ברכת המזון, והוא מנהג קדום נהג בו גדולי הראשונים אנשי מעשה וחכמה. והרב הגדול רבינו אברהם ברבי דוד ז"ל, כתב בספר איסור משהו, כי הוא היה נוהג כן לדרוש בסעודה, ומפני זה אמרו בפרק ערבי פסחים (ק"ג, ב), כי תלמיד חכם שאינו מיסב בסעודה של מצוה הוא כמנודה לשמים, מפני שהיה מנהגם לדבר דברי תורה. וכמו שמצינו בראשון מקדושין (לב, ב) שהיו רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק מסובין בסעודה, ורבן גמליאל עומד עליהם, שהיה משתה בנו, והוא מנהג הגון. וכן מעשה אחר יש שם מהאמוראים. וכן במדרש רות רבה (ו, ד) במשתה שעשה אביה כשנולד אלישע אחר, היו רבי אליעזר ורבי יהושע מסתלקין מן התורה אל הנביאים ומן הנביאים אל הכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, כמו שנזכר שם. והוא יותר נכון ממה שנשתנה המנהג היום לדרוש בבית הכנסת קודם הסעודה ונשאר מקום הסעודה לעמי הארץ המנבלים את פיהם אשר היא עבירה גדולה, כמו שנזכר בשני משבת (לג, א) ובראשון מכתובות, עכ"ל, הרי מבואר מדבריו דגם בסעודת מצוה - כסעודת חתן

מב. הנה דברי מרן שליט"א צ"ב, דאטו משום שיהיו עמי הארצות שיקפידו ע"כ (כנראה משום אריכות הזמן) ליבטל מענין גדול ונשגב שלא תהיה הסעודה 'זבחי מתים', וצ"ע. ולמעשה נהגו להקל ולסמוך שכל אחד ואחד אומר ד"ת לעצמו בשולחנו שלו. ואולי כל 'זבחי מתים' שייך בסעודת רשות בעלמא שאינה סעודת מצוה, אבל בסעודה שעצמותה מצוה - ל"ש בזה 'זבחי מתים', וצ"ע.

ושוב מצאתי בקונטרס 'דרך תורה' להרב חיים צבי לרלפלד שליט"א (עמ' לד) ששאל קמיה מרן שליט"א: 'מתני' אבות ר"ש אומר שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו ד"ת אכילו אכלו מזבחי מתים ע"כ, האם דוקא בסעודת רשות כן, או גם בסעודת מצוה צריך לומר דברי תורה על השולחן (והטעם לחלק הוא כיון שעצם הסעודה היא סעודת מצוה מצד עצמה, יתכן דלא הוי כאילו אכלו מזבחי מתים גם בלי אמירת דברי תורה), והשיב מרן שליט"א 'אולי', היינו דאולי נכון הדבר דבסעודת מצוה שעצמותה מצוה היא - ל"ש בזה כאילו אכלו מזבחי מתים.

[וע"ש שכתב דמהזוה"ק (פ' תרומה, דף קסט, ב) משמע דטעם אמירת ד"ת על השולחן משום שהקב"ה בא לקראת האדם בעת עסקו באכילה, ולפי"ז לא שנא סעודת מצוה ולא שנא סעודת רשות. רק די"ל דאה"נ ויהיה ענין לומר

עבודה שבלב זו תפלה, וזהו עבדו את ה' ביראה, ואח"כ יעשו סעודה סגילה. אמנם הזהיר 'וגילו ברעדה' שתהיה באותה סעודה של גילה דברי תורה הנתנו ברעדה, דכתיב במתן תורה ויחדר כל העם אשר במחנה (שמות יט, טז), ועל זה נהגו לדרוש בסעודת הנישואין, וכמו שאמרו בפ"ק דברכות (ו, ב) א"ר חלבו כל הנהנה מסעודת חתן וכלה ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה', ואם שמחו מה שכרו זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנא' וכו', ומאחר שזוכה לתורה ראוי לשמחם בדברי תורה. ומתחלה נתקנה הדרשה במקום הסעודה, ואח"כ שלא לערבב הסעודה קבועה בבית הכנסת שהוא מקום כללי לכל החפצים לשמוע'. וע"ע במש"כ בשו"ת חוות יאיר (סי' ע), ואכמ"ל.

וכ"ז הוא מלבד מה שמבואר ברע"ב מברטנורא (אבות שם): 'ולא אמרו עליו דברי תורה. ובברכת המזון שמברכים על השלחן, יוצאין ידי חובתן, וחשוב כאילו אמרו עליו דברי תורה. כך שמעתי', עכ"ד. וכבר הקשה עליו בתוספות יו"ט (שם): 'ולא אמרו עליו דברי תורה. כתב הר"ב ובברכת המזון שמברכין על השלחן יוצאין ידי חובתן וחשוב כאילו אמרו עליו דברי תורה... ואף על פי שהצבתי ציונים להדמות ברכות המזון לדברי תורה תנ"ך, אי נמי מקרא משנה תלמוד, מכל מקום לא נתיישבה דעתי בפסק הזה לצאת י"ח בכך, דודאי דרבי שמעון לאו בהכי מיירי, דאטו ברשיעי עסקינן שאינן מברכין ברכת המזון שהיא מצות עשה מן התורה, ומילי דאבות מילי דחסידות נינהו. כדאמרינן בפרק המניח (דף ל') מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות ולשון רש"י ורגילין בני אדם לפטור עצמן בברכת המזון, עכ"ד.

שייך ענין זה שאם אין אומרים ד"ת ה"ז כאילו אכלו מזבחי מתים.

ועוד הראני חכ"א בספר 'אמרי שפר' לרבנו יהודה חלאווה זצ"ל (בנו של מהר"ם חלאווה זצ"ל, שהי' בתקופת הר"ן והריב"ש, ותלמיד חבר לרבינו יהודה בן הרשב"א. פ' חיי שרה, עמ' רכב), שכתב שם בזה"ל: 'ויאכלו וישתו (בראשית כד, נד). הזכיר כאן השתיה לא מטעם השתיה עצמה, אלא מטעם הברכה לשגר לארוסה כוס של ברכה... ואין ספק שהיו בסעודה זו גדולי המקום כנהוג היום בסעודות אירוסין ונישואין, ורבתינו ז"ל (פסחים מט, א) התיירו כן אפילו לחכם כשהזיווג הוא ענבי הגפן בענבי הגפן ואותה סעודה היא של מצוה, עם היות לא נכון לחכם להרבות סעודה בכל מקום, דרב לא אכיל בסעודת הרשות (חולין צה, ב), ואמרו בפרק אלו עוברין בפסחים תלמיד חכם שמרבה סעודתו בכל מקום סוף מחריב את ביתו ותלמודו משתכח בידו ומחלל ש"ש וכו'. אמנם התאוה הגשמית הותרה מכללה אצל מצוה בשעת אירוסין ונישואין, דתניא התם סעודת אירוסין רשות דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר מצוה....'

ואח"ז כתב בזה"ל: 'ואע"פ שהותרה סעודה לנישואין מ"מ תקנו חכמים ז"ל תבלין לאותה אכילה, ואמרו כל שולחן שאמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו משולחנו של מקום, שנאמר וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה', ופירושו כיון שדבר אלי דברי תורה 'זהו השולחן אשר לפני ה', עם היות שיש בו פירושים אחרים'.

'ומטעם אחר נוכל לתלמוד שראוי לתלמוד בדברי תורה באותה סעודה, מדכתיב (תהלים ב, יא) עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, תחלה ילך החתן לבית הכנסת לראות את פני ה' ועבדו, ואיזו היא